

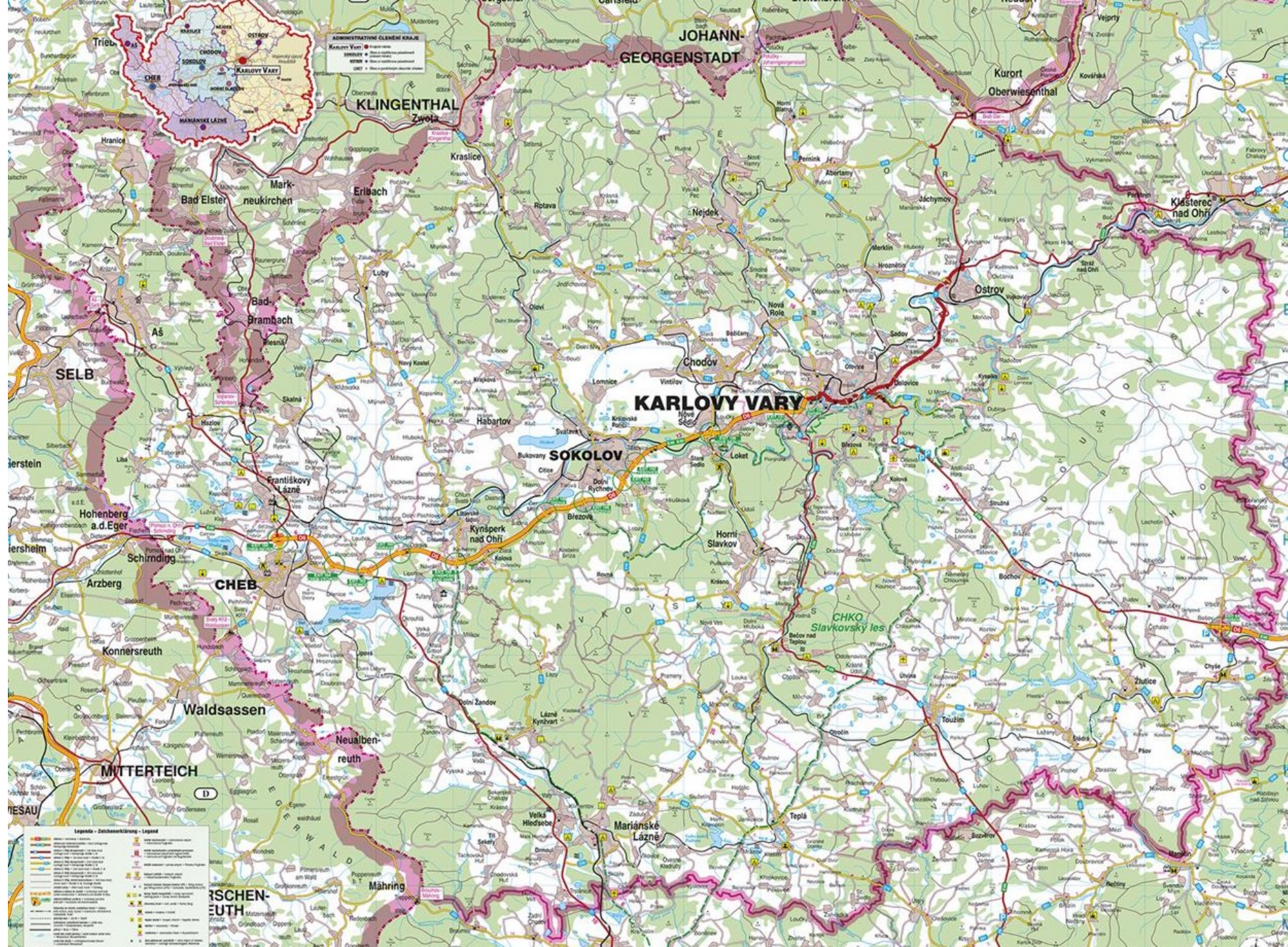

Tradiční průmysl Karlovarského kraje

Textilní výroba

- Textilní výroba patří k méně viditelným, ale historicky velmi významným složkám hospodářství Karlovarského kraje. Ačkoli je region obecně spojován především s lázeňstvím, sklářstvím a porcelánem, sehrál textilní průmysl zejména v 19. a na počátku 20. století důležitou roli v ekonomickém i sociálním vývoji kraje. Jeho rozvoj byl úzce navázán na přírodní podmínky, dostupnost surovin, pracovní sílu a postupující industrializaci západních Čech.
- Počátky textilní výroby v kraji lze vysledovat do první poloviny 19. století. V podhorských a horských oblastech Krušných hor vznikaly menší manufaktury a přádelny, které navazovaly na starší domácí zpracování textilu. Základní surovinou byla především ovčí vlna, jejíž zpracování mělo v regionu dlouhou tradici díky rozvinutému pastevectví. Významným podnikem se stala pozdější společnost Vlnap, která vznikla jako přádelna vlny v oblasti **Nejdecka** a postupně se vypracovala na důležitého výrobce přízí a pletenin.
- Zvláště významnou roli sehrál textilní průmysl v západní části kraje, především **v oblasti Aše**. Právě zde se v 19. století soustředila řada textilních továren vyrábějících tkaniny, pletené zboží a později i konfekci. Textilní výroba se stala jedním z hlavních zdrojů obživy místního obyvatelstva a poskytovala práci tisícům lidí. Ašsko se díky tomu zařadilo mezi významné textilní oblasti českých zemí a průmysl zde výrazně ovlivnil podobu města i jeho sociální strukturu.
- Druhá polovina 19. století přinesla zásadní technologický rozvoj. Zavádění parních strojů, mechanických stavů a modernějších výrobních postupů umožnilo rozšíření výroby a zvýšení produktivity. Textilní závody se stávaly důležitými zaměstnavateli v menších městech i obcích Karlovarského kraje. Přestože textilní průmysl nikdy nezískal tak dominantní postavení jako v některých jiných regionech, byl stabilní a dlouhodobou součástí místní ekonomiky.
- S textilnictvím úzce souviselo také **krajkářství**, které mělo v Karlovarském kraji podobu především domácího řemesla. V horských oblastech Krušných hor se rozšířila výroba ručně paličkované krajky, jež sloužila jako ozdoba krojů, bytových textilií i slavnostních oděvů. Krajkářství poskytovalo příjmy zejména ženám a doplňovalo příjmy domácností v chudších horských oblastech. Ačkoli dnes nemá hospodářský význam jako dříve, zůstává důležitou součástí kulturního dědictví a regionální identity.
- Ve 20. století prošel textilní průmysl obdobím další specializace, ale také výrazných změn. Po druhé světové válce byl znárodněn a reorganizován, po roce 1989 však došlo k výraznému útlumu tohoto odvětví. Otevření trhu a silná zahraniční konkurence vedly k uzavírání řady tradičních závodů. Přesto se v regionu místy udržely menší textilní provozy a specializovaná výroba, které se dokázaly přizpůsobit novým podmínkám.
- Důležitou roli v uchování paměti textilní výroby hraje **Textilní muzeum Aš**, které dokumentuje vývoj textilních technologií, pracovních postupů i každodenní život lidí spjatých s tímto odvětvím. Muzeum připomíná dobu, kdy textilní výroba formovala hospodářský i kulturní charakter celého regionu.
- Textilní výroba v Karlovarském kraji dnes již nepatří k hlavním pilířům hospodářství, přesto zůstává významnou součástí jeho historie a identity. Spojení tradičních dovedností, regionální specializace a kulturní paměti ukazuje, že textilní průmysl sehrál v minulosti klíčovou roli a jeho odkaz je v kraji patrný dodnes.

Seznam podniků textilního průmyslu (55)

Abertamy

Eberhard (Rukavičkářské závody)

Aš (43)

Adler / VAF

Gebrüder Adler

Druckerei Carl Berthold

Daniel & Co.

Döllinger & Záh

Max Eisenschiml & Co.

Christian Fischer's Söhne (Tosta)

Eduard Geipel

Christian Geipel & Sohn (Textilana)

Christian Geipel & Sohn - Doubrava (Textilana)

Ernst Glaessel

Goth & Co.

Grötsch & Hausner

Druckerei Albert Gugath

HAFa Hering

Otto Hannemann (Krajka)

Heller & Askonas (Tosta)

C. F. Jäger

Albert Kirchhoff

Färberei Christian Kirchhoff

Klaubert

Max Köhler

Hermann Korndörfer

Korndörfer & Hilf

Woll-Krauß

Fritz Künzel & Co.

Künzel & Schneider

Ludwig

Meinert

Richard Müller

Gebrüder Netzsch

Christian Penzel

Gustav Schmidt (Tosta)

Singer & Co.

Adolf Thorn & Co.

Wagner

Hermann Weissbrod (Tosta)

Brüder Welker

P. G. Werner

Gustav Wolfrum (Metaz)

Georg Wunschel

Adler & Nickerl - Podhradí

Josef Frank - Hranice

Cheb (3)

Seiler & Co. (Vlnap)

Schmerler & Kretschmar

J. Neumann

Kraslice (2)

Bratři Starkové (Krajka)

Triola

Libavské Údolí (Kynšperk nad Ohří)

Noë Stroß (Krajka)

Luby

název nedohledán

Nejdek (2)

Nejdecká česárna vlny

Vlnap

Plesná

Adolf Päsold & Sohn (Tosta)

Svatava

Schmieger (Vlnap)

Technologie textilní výroby

Výroba vlněné česané přize

TŘÍDĚNÍ POTNÍ VLNY

ROZVOLŇOVÁNÍ ROUNA

PRANÍ

SUŠENÍ A MAŠTĚNÍ

MYKÁNÍ

HLAZENÍ MYKANCE

PŘEDBĚŽNÉ POSUKOVÁNÍ

HLAZENÍ

ČESÁNÍ

HLAZENÍ ČESANCE

DODATEČNÉ POSUKOVÁNÍ (KONVE)

DODATEČNÉ POSUKOVÁNÍ (FINISÉR)

BARVENÍ ČESANCE

PAŘENÍ ČESANCE

POSUKOVÁNÍ (FINISÁŽ)

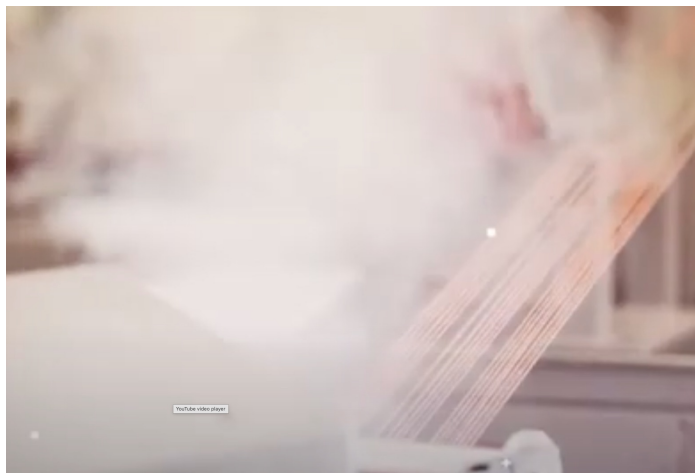
PŘEDPŘÁDÁNÍ
(PŘÁSTOVÁNÍ)

DOPŘÁDÁNÍ

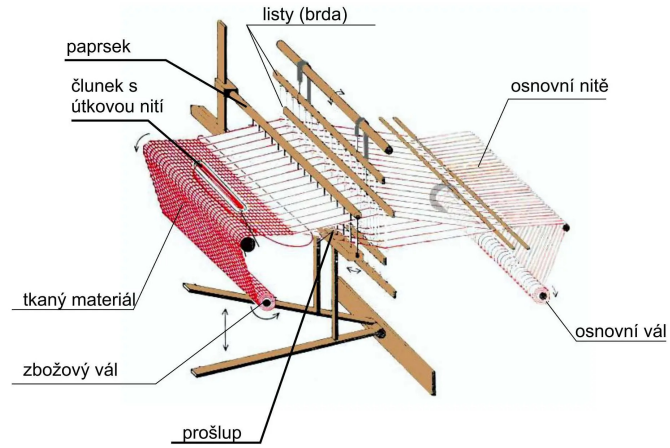
SKANÍ PŘÍZE

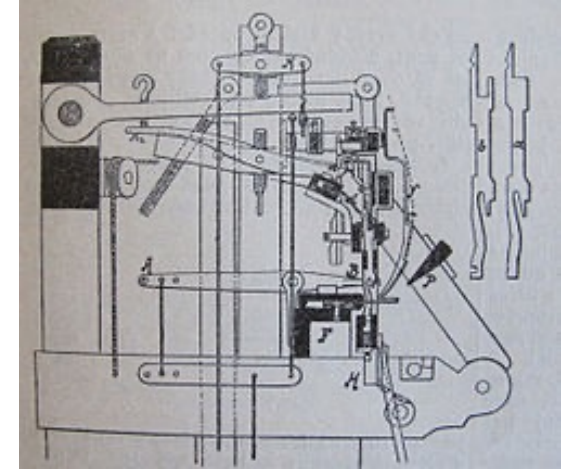
PAŘENÍ PŘÍZE

BALENÍ PŘÍZE

TKACÍ STAV

PLETACÍ STÁVEK

TYL, KRAJKA, ZÁCLONOVINA

KONFEKCE PLETENÉHO ZBOŽÍ

STUHY, PRÝMKY, SÍŤOVINY

• Abertamy

- Do Abertam zavedl rukavičkářství v roce 1850 Johann **Franz Adalbert Eberhart** (1809 - 1899). Eberhart byl místní rodák, jenž dlouhá léta působil jako obchodník ve Vídni, kde se také vyučil rukavičkářskému řemeslu. V roce 1850 se vrátil do svého rodiště a téhož roku zde v domě č.p. 22 založil první rukavičkářskou firmu. Eberhart sám byl zdatným rukavičkářem, podnikat ovšem příliš neuměl a v roce 1853 se se svou slovinskou manželkou odstěhoval do Lublaně.
- Následovníkem a velmi významným hybatelem Eberhartovy továrny byl odborně velmi zdatný **Alois Chiba**, který posléze převzal vedení firmy Eberhart. Výroba kožených rukaviček zpočátku narážela na nedůvěru a nechuť místních obyvatel učit se novým věcem. Zdejší lidé byli po staletí zvyklí pouze na paličkování krajek. Záhy se však rukavičkářství stalo vítaným a také významným zdrojem obživy pro množství nejen místních, ale i přespolních obyvatel Krušných hor. Po uzavření továrny Eberhart založili rukavičkáři Alois Chiba a **Johann Grimm** v Abertamech každý samostatnou firmu. (Chiba roku 1853). Chiba byl čilý obchodník, který si dokázal obstarat výhodné zakázky a hlavně zde zavedl export do ciziny. Kolem roku 1860 zaměstnávaly tyto dvě rukavičkářské firmy zhruba 100 žen (šiček) z Abertam, Perninku a Horní Blatné. Ty sešivaly kůže, které majitelé firem sami vysekávali. Kůže se zpočátku dovážela z Vídně, export pak směřoval hlavně do Pešti a Vídně. Dalším významným odbytištěm se stalo lázeňské město Karlovy Vary, kde se v těch dobách potkávali významné osobnosti, minimálně z celé Evropy. Těžištěm výroby se postupně staly tzv. Glacé rukavičky z jirchové jehněčí, kůzlečí nebo ovčí kůže.
- Během 2. poloviny 19. století se abertamské rukavičkářství rychle vzráhalo. Poptávka po místní produkci byla obrovská. Na přelomu 19. a 20. století pracovalo v 15 firmách přibližně 250 rukavičkářů a 1.500 šiček. V roce 1913 bylo v Abertamech a blízkém okolí již **52 provozoven**, v nichž pracovalo **388 rukavičkářů**. Citelnou ránu výrobě rukavic zasadila první světová válka. Zlepšení nastalo až po roce 1920, kdy vedoucí pozici ve výrobě zaujala firma **Alois a Albert Zenker**. V té době také výrazně stoupl export do západních a severských zemí. Anglie odebírala 60 % zboží, Nizozemí 30 %, severské země 5 %, ostatní státy 5 %. Ve 30. letech pak bylo v Abertamech otevřeno rukavičkářské odborné učiliště. V té době byly nejvýznamnější a nejúspěšnější rukavičkářské firmy **Albert Zenker, Alois Zenker, B. Zenker, Geutner, Isidor Hofmann** (měl prodejnu v Karlových Varech), **Josef Weikert, Alois Porkert a Johann Chiba**. Ve městě také postupně vznikaly další přidružené provozy určené ke zpracování kůží, jako jircháreny, barvírny a koželužny. V Abertamech bylo v té době 35 rukavičkáren a kolem 30 přidružených provozů. K největšímu rozmachu abertamského rukavičkářství pak došlo v meziválečném období. Abertamští rukavičkáři například v roce 1937 zaměstnávali až **11.500 lidí**. Roční produkce činila **6.630.000 párů rukavic**, v hodnotě 65 milionů korun, což by dnes činilo asi 4 miliardy korun.
- Je však potřeba dodat, že v tíživých letech hospodářské krize před druhou světovou válkou došlo i v Abertamech k několika velkým stávkám abertamských šiček a rukavičkářů za vyšší platy. Odbyt zboží klesal, mimo jiné i z důvodu konkurence jemných dámských rukaviček z východních evropských a asijských trhů. Rukavičkářny tak musely propouštět, či omezovat výrobu a snižovat mzdy. Například v roce 1937 došlo v důsledku napjaté sociální situace ke stávce 1.400 zaměstnanců abertamských rukavičkáren. Druhá světová válka opět znamenala značný útlum výroby. Někteří rukavičkáři dodávali rukavice německému Wehrmachtu, ale i tak se stěží udrželi.
- Po druhé světové válce došlo k odsunu německého obyvatelstva. Všech 35 rukavičkářských firem bylo spolu s firmami z Perninku a Hřebečné ke dni 20.7.1946 znárodněno. Posléze došlo k jejich sloučení do jednoho podniku **B. Zenker**, který se v roce 1948 stal součástí národního podniku **Rukavičkářské závody Dobříš**. Do Dobříše byla následně přestěhována rukavičkářská škola. Závod dále fungoval, byť s velkými personálními problémy, které se částečně podařilo vyřešit až počátkem 60. let. Koncem 60. let pak došlo k dalšímu odlivu zkušených zaměstnanců, kteří v rámci slučování rodin požádali o vystěhování do Německa. Personální situaci se v 70. letech podařilo stabilizovat, abertamský závod měl průměrně kolem pětiset zaměstnanců a ročně se zde vyrobilo kolem jednoho milionu párů kožených rukavic.
- V roce 1992 byl státní podnik Rukavičkářské závody Dobříš zprivatizován. Průmyslová výroba kožených rukaviček v Abertamech skončila k 1.12.1998, a to po vleklých ekonomických problémech závodu.

Aš

- Jeden z nejznámějších českých textilních výrobců **Tosta Aš** vznikl po druhé světové válce z několika menších továren. Začleněny do něj byly především pletářské závody z celých západních Čech. Tosta tak navázala na tradiční a slavnou výrobu chebského regionu.
- Na začátku dvacátého století textilní průmysl v Aši vzkvétal, v roce 1924 bylo ve městě více než **120 tkalcoven, desítka barvíren, přes padesát pletáren a téměř 130 míst, kde se pletly punčochy**. Bohatství ašských továrníků podporovalo propagandu Konráda Henleina, což vedlo k posilování jeho Sudetoněmecké strany a postupně docházelo k přebírání moci v okrese. To mělo za následek odchod spousty českých obyvatel z regionu.
- Během druhé světové války se situace nejen v Aši, ale na celém Ašsku značně zhoršila. Textilní výroba ztrácela na své síle kvůli úbytku obyvatelstva a německé úřady zastavovaly novou výstavbu ve městě. V dubnu 1945 vstupují do Aše americké jednotky, válka končí, ale problémy nikoliv. Další úbytek lidí přinesl odsun německého obyvatelstva a tím poklesl počet obyvatel o více než polovinu. I když byly některé textilní závody předány do státní správy nebo do rukou nových českých osídlenců, nebylo možné udržet všechny v provozu.
- Část z nich pak vytvořila národní podnik **Továrny stávkového zboží**, později národní podnik Tosta. Ten byl vlastně nástupnickou organizací **Spojené prýmkářské závody Měděnec**, které těsně po válce vyráběly pletené zboží. Tosta Aš vznikla v roce 1953 a byly tam začleněny podniky na výrobu rukavic a přádelny v Aši, Hazlově a Libé. Firma se postupně stala pletářskou velmocí se čtyřstupňovou výrobou od suroviny po hotové konfekční výrobky, jako jsou sportovní a domácí ošacení, dámské noční košile a pyžama, dámské prádlo nebo pánské košile. Jako jedna z mála si zachovala tradiční výrobu rukavic. V 80. letech, době největšího rozkvětu, měla i vlastní učiliště a zaměstnávala kolem tisícovky lidí.
- Po sametové revoluci však sláva textilky stejně jako dalších podobně zaměřených společností začala upadat. Chyběl i dostatek kvalifikovaných pracovních sil, protože o učiliště zaměřená na textilní obory přestal být zájem a vycházelo z nich stále méně a méně žáků. Tosta byla ztrátová hned po privatizaci v roce 1992. Kdysi slavný podnik začal postupně propouštět své zaměstnance. Do bankrotu se firma propadla poté, co ji ovládl písecký **Jitex**. Byl sice zredukován výrobní program, založena dceřiná společnost **Testex** s alespoň částečně rentabilním provozem, ale ani to nepomohlo. V polovině roku 1997 se firma dostala do konkurzu. Nicméně areál v Aši stále existuje, ovšem budovy jsou opuštěné a chátrají. Část areálu slouží jako sklad dřeva.

Adler / VAF
Vereinigte Ascher
Färbereien A.G.
Kolara, KOVO

Daniel & Co.
Tosta Aš, Státní sklady,
Lipo Aš, Büttner Textil

Eduard Geipel
České vlnářské závody
Liberec, autoservis

Goth & Co.

Heller & Askonas
Tosta Aš, ZDM

Adler / VAF
Vereinigte Ascher
Färbereien A.G.
OPS

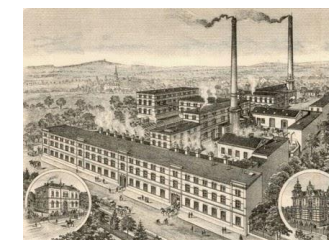
Döllinger & Záh

Christian Geipel & Sohn (Aš)
České vlnářské závody
Liberec, Textilana, závod
Ohara Aš, Nura

Grötsch & Hausner

C. F. Jäger

Druckerei Albert Gugath

Albert Kirchhoff
Lindemann, Kirchhoffs Nachfolger
Second Hand, autoservis,
Pyramstav/Stavmat, DCA

Gebrüder Adler

Max Eisenschiml & Co.
Tosta Aš, Oděvy Karlovy
Vary, Hasso & Lego,
Pickard

Christian Geipel & Sohn (Doubrava)
České vlnářské závody Liberec,
Textilana, závod Ohara Aš, Nura

HAFHA Hering
Tosta Aš, textilní učiliště

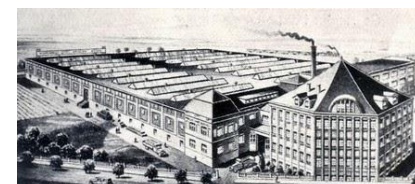
**Druckerei
Carl Berthold**

Christian Fischer's Söhne
Tosta Aš, TOS Čelákovice,
Amon & Co., Dekor, Raymaster

Ernst Glaessel
Exico, OK Textil

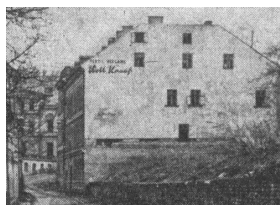
Otto Hannemann
Krajka Kraslice, Cima

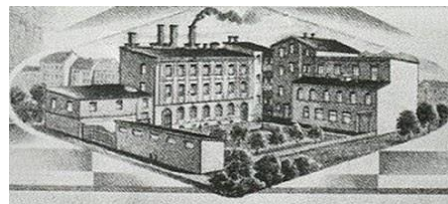
Färberei Christian Kirchhoff
VAF, Vereinigte Ascher Färbereien A.G.
Tebyt

Klaubert

Woll-Krauß

Meinert

automat (jidelna),
Hasso, ČSOB

Gustav Schmidt

Schmidt's Witwe
Tosta

Hermann Weissbrod

Gustav Hilf
Tosta Aš, Tostex

Max Köhler

Tosta Aš, kasárna Čs. armády,
bytový dům

Fritz Künzel & Co.

Richard Müller

Singer & Co.

Aritma,
Kulturní klub LaRitma

Brüder Welker

školní družina a jídelna,
Alonzo

Hermann Korndörfer

Metra, Aritma

Künzel & Schneider

Playmobil, Svoboda

Gebrüder Netzsch

Stavomat Cheb

Adolf Thorn & Co.

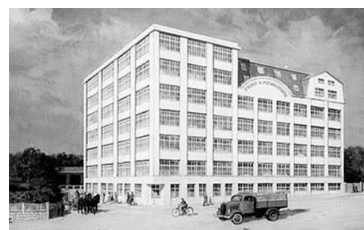
P. G. Werner

Karna Mariánské Lázně

Korndörfer & Hilf

ubytovna, restaurace & hotel Goethe

Ludwig

Christian Penzel

Ravin

Wagner

Ascher Tüll- und Spitzenfabrik
Exico, Ilos, Chvojka

Gustav Wolfrum

Gustav Wolfrum's Sohn
Metaz, Slévárna Heunisch

Georg Wunschel
Chebana, Glovex

Adler & Nickerl (Podhradí)

Josef Frank (Hranice)

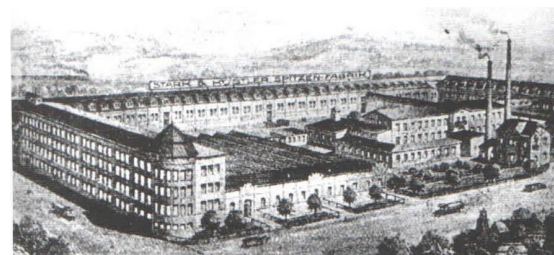
Cheb

- V roce 1904 založil **Robert Seiler** se svým přítelem firmu na česané příze. Zpočátku se firmě nedařilo a tak se Robert Seiler rozhodl firmu převzít. Během několika let se začalo přádelně dařit a tak byla v nynější Pekařské ulici vystavěna nová továrna. Po další krizi po první světové válce se podařilo rodinné firmě opět zvednout a ve 30. letech 20. století zde bylo zaměstnáno přibližně 500 pracovníků. V této době také došlo k rozšíření provozu a dalším přístavbám. Po druhé světové válce byl osud rodinné firmy Seiler v Chebu zpečetěn. Rodina byla odsunuta jako většina německých obyvatel. Roku 1949 vznikl národní podnik **Nejdecké česárny vlny**, který navazoval na původní přádelnu **Egerländer Kamwillen–Strickgarn Fabrik R. Seiler & Co.** V roce 1958 byl zřízen národní podnik **Přádelny česané příze (PČP)**, pod který spadal závod 03 v Chebu. Chebský závod byl uzavřen v roce 1998. Po ukončení výroby (1998) areál následně slouží jako sídlo více firem.
- V blízkosti Břehnického potoka nedaleko řeky Ohře se rozhodli v roce 1881 **Richard Schmerler** a **Quido Kretzchmar** postavit novou továrnu na výrobu vlněných a bavlněných látek. První návrh vypracoval místní inženýr Karl Haberzettl, který provoz navrhl do 3 budov. Fabrika se však postavila až podle druhého návrhu od Johanna Siegla v roce 1882. V dalších letech docházelo k rozšiřování areálu a výstavby nových budov dle návrhů K. Haberzettla. V roce 1887 byla postavena nová kotelna na jihovýchodě a poté v roce 1891 došlo s propojení stávajících budov pomocí nového skladiště. Provoz tkalcovny byl po téměř 30 letech ukončen a od roku 1920 areál vlastnila nábytkářská firma Gerstl & Co. V současné době je objekt bytovým domem.
- První velká přádelna – **J. Neumann** byla postavena v Mlýnské ulici pod chebským hradem a byla zřízena jako pobočka saské přádelny Julia Neumanna. Později v roce 1909 byl postaven zcela nový závod v průmyslové čtvrti u chebského viaduktu. V té době zde bylo 14 sprádacích strojů a přádelna patřila k největším textilním podnikům v Chebu. Nová budova přádelny byla postavena betonářskou stavební firmou ze saského Glauchau. Jednalo se o jednu z prvních skeletových budov v Rakousku-Uhersku. Budova přádelny měla 4 podlaží, které byly tvořeny z železobetonového skeletu o rastru 5x12. V roce 1922 byl závod rozšířen a zaměstnával kolem 150 lidí. Původní budova přádelny byla při spojeneckých náletech v roce 1945 natolik poničena, že byla po válce úplně zbořena.

Kraslice

- První továrna na lněné plátno byla postavena v roce 1880 pro majitele **Antona Starka** a **Franze Zulegera**. O tři roky později do podniku vstoupil **Richard Köstler** a se společníky transformoval firmu na mechanickou továrnu na krajky s vlastní barevnou. Již počátkem 19. století zaměstnávala přes 200 dělníků. Budovy dílen pro paličkování krajek s mansardovými střechami byly situovány po obvodu areálu. V letech 1903 a 1905 v areálu přibýly dvě budovy s fasádami z bílých a červených cihel, jsou to domy s popisnými čísly 749 a 1911. Budova č. 1911 byla dostavěna do dnešní délky v letech 1906 a 1908 Augustem Hochbergerem, který v roce 1907 realizoval v areálu stavbu prvního šedového sálu. Sál byl v roce 1909 upraven Josefem Röhlichem do dnešní podoby s přístavbou pomocného traktu do ulice. Komín v areálu vztyčil v roce 1906 specializovaný stavitel Josef Schöberl. Do původní výšky 30 m dnes už komín nedosahuje. Vídeňský tovární architekt Bruno Bauer vyprojektoval v roce 1912 budovu č.p. 1962 v čele areálu a ještě téhož roku stavbu provedla pražská pobočka vídeňské firmy Pittel & Brausewetter. Tento čtyřpodlažní dvoutraktový monolit z železobetonu má sedmimetrové příčné rozpony, parapetní vyzdívky, vnitřní zděné schodiště a rizalit s příslušenstvím. V suterénu a přízemí budovy byla balírna a exportní skladiště, v patrech se nacházela vzorkovna a kanceláře. Od 30. let továrnu řídili synové Antona Starka, Robert, Wilhelm a Arthur, pod novou firmou s názvem **Bratři Starkové**. Po znárodnění se areál stal závodem č. 01 národního podniku **Krajka**. V roce 2003 byla továrna zrekonstruována. Nástupnická společnost **Sametex** ukončila v roce 2025 výrobu.
- V Kraslicích působilo více německých korzetářských a textilních firem (Josef Kranl, Karl Schindler, Johann Girschek, Franz Wöhner, Gebrüder Richter, A. K. Hübner), jejichž závody byly po roce 1945 sloučeny a jejichž výroba přešla pod značku **Triola**. Triola nepřevzala jednu konkrétní firmu, ale po roce 1945 došlo k odsunu německých majitelů, konfiskaci jejich majetku a sloučení několika závodů pod značku Triola. Triola v Kraslicích je tedy nástupcem výrobních kapacit, nikoliv názvu. Výroba zde skončila v roce 2008.

Sametex

Libavské Údolí (Kynšperk nad Ohří)

- **Jan David Lenk** přišel se svými syny **Franzem** a **Ferdinadem** do Čech ze saského Lengenfeldu v roce 1826. Podnikání zahájili v Kynšperku nad Ohří, kde byl dostatek kvalifikovaných sil, a začali podnikat v předení bavlny faktorským způsobem (domácká práce organizovaná faktorem). V roce 1830 vystavěli ve městě dům č. 328, kam umístili výrobu bavlněné příze s úmyslem jejího rozšíření o tkalcovnu. Tomuto plánu však zabránil nedostatek vody, neboť budova stála na kopci, daleko od řeky Ohře. Výrobu tedy přemístili ve 30. letech 19. století do blízkého údolí potoka Libava, nedaleko jeho ústí do řeky Ohře. Vystavěli zde vodní nádrž s dostatečnou kapacitou a budovy výrobního areálu, kde umístili přádelnu, tkalcovnu, bělírnu a barvírnu. V roce 1839 se sem sami přestěhovali a zároveň zde vystavěli i obytné domy pro zaměstnance. Místo bylo pojmenováno Libavské Údolí. Roku 1844 byl podnik přeměněn na akciovou společnost, o čtrnáct let později byla zprovozněna mechanická tkalcovna. Dědicové zakladatelského rodu firmu v roce 1875 prodali **Vídeňskému bankovnímu spolku**, který podnik rozšířil a modernizoval. Po požáru v roce 1887 a následné obnově výroby byl provoz plně mechanizován. Roku 1892 továrnu koupil za 135 000 zlatých **Noë Stroß**, podnikatel z Bělé pod Bezdězem. Jeho synové založili v roce 1906 akciovou společnost **Firma NOE STROSS A.-G. der vereinigten Textilfabriken Liebauthal und Weißwasser** (... spojené textilní továrny Libavské Údolí a Bělá pod Bezdězem). V následujících letech nechal ředitel firmy Sigmund Stroß vystavět ve svahu nad továrnou bytové domy. V roce 1923 se firma specializovala na jemné dámské šatovky z bavlny, umělého hedvábí, zefíru (jemná pletenina) a popelínu na pánské košile. Přádelna v té době dosahovala kapacity 30.000 vřeten, tkalcovna 725 stavů. Kotelna závodu byla vytápěna uhlím, jež pocházelo z vlastního dolu (později lomu) František. Když jeho kapacita nepostačovala, byl v roce 1897 otevřen hlubinný důl Ludmila (později Ernest). Tento důl se nacházel při severovýchodním okraji města Kynšperk nad Ohří, uhlí z něj bylo dopravováno do továrny vzdálené cca 1,5 km lanovkou. Po obsazení českého pohraničí byla továrna, jako majetek židovské rodiny, arizována a zapojena do válečné výroby. Po válce převzal továrnu stát. Na počátku roku 1946 byl závod vtělen do vytvořeného národního podniku **Československé textilní závody**, rozděleného podle typu vyráběného zboží do menších celků. Závod v Libavském Údolí byl začleněn do **Sdružení bavlnářských závodů Cotona**, po celostátní reorganizaci v roce 1949 se stal základním závodem přádláckého národního podniku **Libava**. Ve druhé polovině 50. let 20. století proběhla další strukturální změna podniku, po níž se továrna stala součástí národního podniku **Krajka**. Došlo ke stabilizaci situace a k postupné výměně stávajícího strojního zařízení za technologie pro pletařskou výrobu. V roce 1968 byla zahájena první etapa čtyřleté přestavby a modernizace závodu, která zahrnovala výstavbu kotelny, úpravny vody, trafostanice, čistírny odpadních vod a vodojemu pro užitkovou vodu. Zdaleka viditelnou dominantou obce se stává 120 m vysoký komín energocentrály. Druhá etapa modernizace závodu byla zahájena roku 1976 odstřelem starých objektů závodu (část přádelny, strojovna, kotelna a starý tovární komín), následovala rekonstrukce přádelny a skárny a celková výměna strojového parku. V továrně byly instalovány vyspělé technologie nakoupené v tehdejší Německé spolkové republice, ale i kvalitní bezvřetenové spřádací stroje československé výroby. V roce 1980 dosahovala pletárna objemu výroby 8,2 mil. m² pletených syntetických záclon, 300 tis. m² pletené krajkoviny a 220 tis. kg hadicového úpletu pro balení ovoce. Po ukončení druhé etapy přestavby a modernizace v roce 1981 patřil závod k největším výrobcům záclonového zboží v republice. V letech největšího rozmachu zaměstnával kolem 2.000 pracovníků. V roce 1993 byl podnik privatizován a přešel do soukromého vlastnictví firmy **Libatex, s.r.o.** S následnou snižující se bytovou výstavbou v republice a poklesem poptávky po záclonách docházelo k postupnému útlumu výroby a propouštění nevyužitých zaměstnanců. Závod byl následně pronajat několika firmám, zaměřeným na různé fáze výroby záclonového zboží, které provádějí jednotlivé výrobní operace pro mateřskou firmu se sídlem v SRN. V roce 2015 došlo k fúzi sloučením se společností **IMMOGARD s.r.o.**, která poskytuje skladovací a kancelářské prostory.

IMMOGARD
s.r.o.

Gesamtansicht der Textilfabrik Noe Stross, N. O., Liebenthal.

Luby

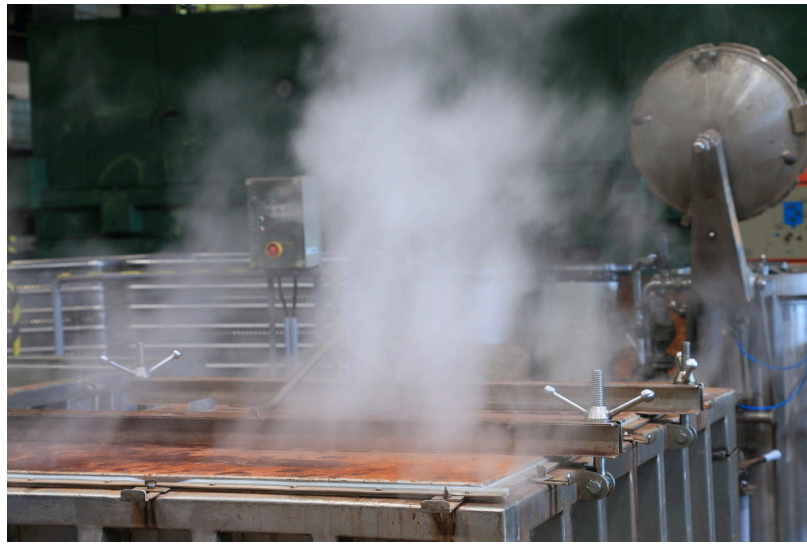
- Textilka v Lubech prošla podobně komplikovanou historií jako v Plesné. Změna produkce proběhla už během války, kdy byla zahájena utajovaná válečná výroba převodových skříní zaměřovačů pro námořnictvo, kterou navenek kryla produkce rozmnožovacích strojů Rotaprint (**Rotaprint AG, Zweigwerk Schönbach**). Po roce 1948 byl podnik znárodněn, výroba rozmnožovacích strojů se přesunula do vnitrozemí a v Lubech se střídala nejrůznější strojírenská výroba. Další významný zlom nastal v roce 1960, kdy podnik přešel pod n.p. **Stavokonstrukce Praha**. Ten na více jak třicet let určil budoucí směřování provozu. Zhruba v té době totiž začal bouřlivý rozvoj bytové výstavby panelových sídlišť – a pro ně byly zapotřebí elektrorozvaděče, které podnik Stavokonstrukce vyráběl jako výhradní československý producent v Praze na Pankráci. Rozhodlo se proto o přesunu jejich výroby do Lubů, čímž se výrazně změnila technická orientace závodu. V roce 1991 vznikl podnik **ELROZ**. V rámci snižování nákladů se v roce 1999 veškerá výroba přesunula do Plesné a továrna v Lubech byla prodána.
- Přesný německý obchodní název textilní firmy se nepodařilo dohledat v otevřených zdrojích. Co víme jistě, ale je, že šlo o německou soukromou textilní továrnu v Schönbachu s typem výroby pletárna, punčochářství nebo trikotáž, že textilní výroba skončila už během války a že byla administrativně zcela překryta závodem Rotaprint.

- Základ k textilní výrobě v Nejdku položil mlynář **Zinne** ze Suché, když v roce 1840 koupil na říčce Rolavě starý mlýn ve dražbě (za 1207 zlatých) a nechal ho přestavět na manufakturní výrobu vlněné příže. Dílnu brzy prodal, majitelem se stal v roce 1842 **Anton Schmieger** z Horního Slavkova, který v ní zřídil průmyslovou výrobu příže. V roce 1851 vyráběl na 1580 vřetenech česanou přízi (s první strojní česárnou vlny v Rakousko-Uhersku) a na 960 vřetenech mykanou přízi. V přádelně zaměstnával 80 lidí a ve mzdě pro něj pracovalo asi 300 domácích tkalců. Po Schmiegerově smrti se továrna dostala do konkurzu, v roce 1873 ji koupil obchodník **Lahusen** ze severoněmeckého Delmenhorstu.
- Nejdecká přádelna (526 zaměstnanců s roční výrobou 600 tun příže na 9210 vřetenech) se stala součástí akciové společnosti **Norddeutsche Wollkämmeri** v Delmenhorstu vedené rodinou Lahusenů. Lahusenové vedli nejdeckou přádelnu úspěšně po tři generace. V roce 1923 se změnil status firmy na akciovou společnost s názvem **Neudeker Wollkämmeri und Kammgarnspinnerei A.G.** (kapitál 9 milionů Kč s podílem rodiny Lahusenů 75 %). V roce 1927 dosáhly tržby firmy 356 milionů Kč (asi 40 % československého vlnářství). V té době nechali Lahusenové postavit na protějším břehu Rolavy šestiposchodovou budovu přádelny, počet instalovaných vřeten se zvýšil až na 104.747 a výroba příže na 4.775 tun (1929). Ve firmě bylo zaměstnáno ve špičce cca 4.800 lidí (11 % v česárně, 43 % v přádelně, 27 % ve skárně, 4 % v barevně, 15 % v pomocných provozech a ve správě podniku).
- Firma disponovala 83 domy s 500 byty pro zaměstnance, jeslemi a mateřskou školou pro děti zaměstnanců, penzijním pojištěním a dalšími sociálními příspěvky. Místní evangelickou obec podporovala ročně až 80 tisíci Kč. Začátkem 30. let se Lahusenové dostali do značných finančních potíží, které se snažili řešit falšováním obchodní bilance a zpronevěrou části majetku. V roce 1933 byl za to odsouzen Georg Carl Lahusen (1888-1973) k 5 rokům a jeho bratr Heinz ke 2 rokům a 9 měsícům vězení. Majetek podniku připadl **dvěma českým bankám**. Následkem celosvětové krize se v té době snížila výroba a počet zaměstnanců asi o 30 %. Po záběru českého pohraničí Německem v roce 1938 přešel majetek firmy do správy německé **Deutsche Bank**. Počet zaměstnanců se přechodně zvýšil na 4600, textilní výroba se však v průběhu války poměrně rychle snížila na minimum a byla z velké části nahrazena např. **výrobou částí letadel** (v roce 1944 bylo z celkového počtu 2543 osob 1331 zaměstnáno ve zbrojní výrobě). V březnu 1945 bylo ve firmě evidováno 946 zaměstnanců, z toho 789 žen.
- V roce 1945 byl objekt česárny a přádelny konfiskován československým státem. Po konsolidaci majetkových poměrů byla továrna v roce 1949 přiřazena k nově vzniklému národnímu podniku **Nejdecké česárny vlny (NČV)**. Výroba byla zaměřena hlavně na praní a česání vlny (v roce 1948 vyrobeno 4.128 tun prané a 1.649 tun česané vlny). V 60. letech byly v přádelně poslední selfactory nahrazeny prstencovými dopřádacími stroji a v roce 1973 postavena za 437 milionů Kčs nová kotelna. Výroba příže dosahovala v 70. letech 3 500 tun. Název se změnil na Vlnap n.p., pak Vlnap s.p., později Vlnap a.s.
- Během privatizace v 90. letech se stala přádelna majetkem akciové společnosti **Vlnap** a česárnu vlastní od roku 1995 britská firma **Modiano** pod hlavičkou **Nejdecká česárna vlny a.s.** (NČV). V roce 1997 se Vlnap podílel na základním kapitálu NČV 40 %. Česárna zaměstnává asi 250 lidí, výrobní kapacita se udává s 23 tisíci tunami vlněných česanců ročně. Např. v roce 2019 šlo 18 tisíc tun na export (Česká republika byla po Číně druhý největší vývozcem vlněných česanců na světě). NČV je jediný výrobní závod Modiana, pro prodej vlny udržuje firma 10 obchodních zastoupení v Evropě, v Austrálii a v Asii, ve kterých je celkem zaměstnáno 50 lidí. Dnes je NČV jednou z nejmodernějších přádelen a česáren na světě sestávající z 8.000 m² zastřešené plochy a s roční kapacitou výroby v objemu 23 milionů kg.
- Vlnap je od roku 2000 součástí německé společnosti **Wagenfelder Spinning Group**. V Nejdku zaměstnává Wagenfelder přes 200 lidí, ve výškové budově z roku 1928 je na ploše 50 000 m² v provozu 27 000 dopřádacích vřeten, skárna, barevna česanců a příže, motárna ručně pletací příže. Současným hlavním akcionářem společnosti Vlnap je **Hattorfer Kammgarnspinnereien GmbH**, Niederschmalkalden, Německo.

• Plesná

- Historie továrního komplexu na okraji Plesné je úzce spojená s původně tkalcovskou rodinou Päsoldů, jež je v západních Čechách doložena již od 14. století. Na počátku rodinného podniku vyrábějího punčochové a stávkové zboží byl punčochářský mistr **Johann Adam Wilhelm Päsold** (1813–1886), který v Plesné vlastnil malou dílnu s několika stroji. Skutečným zakladatelem firmy se však stal až jeho syn **Christoph Adolf** (1857–1930), když v roce 1892 postavil jednopatrovou tovární budovu. V další generaci Päsoldů na něj navázal **Max** (1882–1930), který v roce 1899 do továrny instaloval parní stroj. Díky tomu došlo k zefektivnění práce, kdy jeden zaměstnanec mohl obsluhovat hned dva pletací stroje a elektrické světlo umožnilo směnný provoz. Tím stoupla i celková produkce, již bylo možné prostřednictvím železnice zavedené do Chebu v roce 1870 rozvážet do celého Rakouska-Uherska. O necelých dvacet let později už výrobní prostory přestaly dostačovat, a proto byla v roce 1910 jižně od stávající budovy z roku 1892 zahájena stavba moderní dvoupatrové továrny. V této době zároveň došlo k přejmenování firmy na Adolf Päsold a syn, továrna na punčochové a stávkové zboží, Plesná (**Adolf Päsold & Sohn, Wirkwarenfabrik, Fleissen**). S rozpadem monarchie v roce 1918 se produkce začala orientovat na západo a severoevropské země, především Velkou Británii, Skandinávii a Nizozemí. Na anglické prostředí se zaměřila i další generace Päsoldů: bratři **Eric Walter** (1906–1978), **Rolf** (1914–2006) a **Ingo** (1916–2015). Nejstarší z nich po studii na ašské textilní škole odešel na rok do Velké Británie, aby si zde zdokonalil jazykové dovednosti, prohloubil kontakty se stávajícími zákazníky a navázal nové. Po náhlé smrti Maxe Päsolda v roce 1930 převzal vedení firmy (později spolu s Rolfem) a plně ji přeorientoval na anglický trh. O rok později, po devaluaci britské libry, postavili v Langley jihozápadně od Londýna novou továrnu a částečně sem přesunuli výrobu. Výrobou přímo ve Velké Británii se firma vyhnula vysokému clu za dovážené zboží a zároveň mohla naplno rozvinout spolupráci s velkými obchodními řetězci. Od roku 1934 dodávala dětské oděvy značky **Ladybird** do obchodů Woolworth a Marks & Spencer a později také British Home Stores. Uspěšné období, během něhož rodinný podnik zažil neobyčejný rozmach a značky Ladybird a **White Bear** dosáhly světové proslulosti, narušila 2. světová válka. Říšské úřady daly továrnu v Plesné kvůli britskému občanství Erica Waltera a Rolfa do nucené správy a 60 % výrobních kapacit muselo být uvolněno pro firmu Siemens & Halske. Ve zbývajících prostorách se stříhaly košile pro německou armádu. Vzhledem k těmto okolnostem byl po válce sourozencům Päsoldovým Benešovými dekrety uznán nárok na jejich majetek, přestože šlo o sudetské Němce. Po roce 1945 došlo v Plesné k plnému obnovení provozu, bratři Päsoldové ho však řídili z Anglie prostřednictvím správce. Eric Walter coby prezident jihoanglické asociace pletařského průmyslu zároveň spolupracoval s československou vládou na rekonstrukci místního textilního průmyslu s cílem obnovit jeho předválečný věhlas. Po převzetí moci komunistickou stranou v roce 1948 byl však veškerý majetek rodiny Päsoldů v Československu vyvlastněn a zbylí členové rodiny byli vystěhováni do Anglie. Po roce 1948 byla továrna začleněna pod **Tostu Aš**. Ta však měla v Plesné ještě jiný provoz, takže ji nevyužívala; část budov pouze pronajímala jako skladové prostory a v podstatě ji nechala chátrat. K zásadnímu přelomu došlo až na začátku 60. let a souvisel s jiným továrním komplexem nacházejícím se v nedalekých Lubech u Chebu. Zdejší textilka prošla podobně komplikovanou historií. Změna produkce proběhla už během války, kdy byla zahájena utajovaná válečná výroba převodových skříní zaměřovačů pro námořnictvo, kterou navenek kryla produkce rozmnožovacích strojů Rotaprint. Po roce 1948 byl podnik znárodněn, výroba rozmnožovacích strojů se přesunula do vnitrozemí a v Lubech se střídala nejrůznější strojírenská výroba. Další významný zlom nastal v roce 1960, kdy podnik přešel pod n.p. **Stavokonstrukce Praha**. Ten na více jak třicet let určil budoucí směřování obou provozů. Zhruba v té době totiž začal bouřlivý rozvoj bytové výstavby panelových sídlišť – a pro ně byly zapotřebí elektrorozvaděče, které podnik Stavokonstrukce vyráběl jako výhradní československý producent v Praze na Pankráci. Rozhodlo se proto o přesunu jejich výroby do Lubů, čímž se výrazně změnila technická orientace závodu. V Chebu se otevřelo učňovské středisko a podnik hledal další výrobní kapacity. Do hledáčku se tak dostal vhodně umístěný prázdný objekt v nedaleké Plesné. Tosta ho původně prodal nechtěla z obavy, že jí přetáhne zaměstnance. O návratu objektu k výrobní funkci se tak muselo rozhodnout až na ministerské úrovni. V roce 1963 začala jeho generální oprava, jež zahrnovala výstavbu kotelny, nové sítě a úpravy prostor pro strojírenskou výrobu. Výroba ve filiálce v Plesné byla oficiálně zahájena v následujícím roce. V současné době se zde nachází firma **Fleysen** vyrábějící vedle požárních uzávěrů kovové interiérové doplňky a společnost **ELROZ** zaměřená na elektroměrové rozvodnice.

ADOLF PÄSOLD & SOHN
WIRKWARENFABRIKEN
FLEISSEN
Telephon Nr. 4

••• Fleysen

• Svatava

- Původní přádelnu bavlny, založenou ve Svatavě roku 1836 **Augustem Lotzem**, zakoupil v roce 1856 **Ignaz Schmieger** z Horního Slavkova za 63 000 zlatých. Přestavěl ji na přádelnu mykané příze, poháněnou vodou z blízké řeky Svatavy. Později byla výroba přeorientována na česanou přízi.
- Při nedostatku vody v říčce Svatavě docházelo k problémům s pohonem strojů, proto majitel firmy zakoupil první parní stroj na uhlí. V roce 1863 továrnu zachvátil požár, který ji zcela zničil. Ignaz Schmieger začal okamžitě s výstavbou nové moderní továrny, zaměřené na praní a česání příze. Častý nedostatek vody jej však donutil od procesu praní upustit. V roce 1864, kdy továrna zaměstnávala již 200 lidí, koupil majitel druhý parní stroj. Oba parní stroje poháněly zařízení celé továrny. Osvětlení zajišťovaly hornické olejové kahany.
- Po dalším požáru, který továrnu zachvátil v roce 1880, přistoupil syn zakladatele Josef Anton Schmieger k rozsáhlé obnově, při níž byla kapacita výroby rozšířena na 50 000 vřeten. V letech 1886-1892 byl ve dvou etapách postaven rozsáhlý šedový sál (výrobní hala, u níž jsou okna nahrazena speciální úpravou střechy do zubovitého tvaru, kde svislé části jsou prosklené a šikmé části oplechované. Svislými skleněnými plochami, rozmístěnými nad celou halou, tak spadá světlo do výrobních prostor rovnoměrně – anglicky *shed light* = vnést světlo). 42 doprůdácích strojů v hale o rozloze 9.000 m² bylo poháněno dvěma parními stroji.
- Počátkem 90. let 19. století byla zahájena výstavba nájemného rodinného bydlení. Jedná se o budovy, jejichž fasády jsou členěné cihlovými partiemi. Toto členění je použito i na výrobních budovách, postavených v tomto období. Odlišným pojetím v barvitěm stylu se vyznačují budovy lázní a ubytovny, navržené Gustavem Wiedermannem z Františkových Lázní. V budovách lázní byl umístěn bazén, vanové, parní a sprchové lázně a jídelna. V areálu byla i noclehárna pro přespolní pracovníky a svobodárna. Prostory byly vytápěny parou. V roce 1892, kdy měla firma 450 zaměstnanců, nechal Josef Anton postavit naproti motárně restauraci.
- Rok 1893 byl významný jak pro firmu, tak i pro celou obec, neboť došlo k regulaci říčky Svatavy. Tato událost umožnila v obci vystavět náměstí a fotbalové hřiště, textilka mohla rozšířit své výrobní prostory o šedový sál přádelny a česárny vlny, strojovnu s parním strojem a kotelnu s komínem. U nově vybudovaného jezu byl vyhlouben náhon k nové turbíně. Bouřlivý rozvoj výroby mezi lety 1892 a 1895 dokládá nárůst počtu zaměstnanců na 800.
- V roce 1896, kdy Josefa Antona Schmiegera zavraždil noční hlídač, převzali vedení firmy jeho bratři, **Anton a Franz Serafinové**. Ti pokračovali ve výstavbě zaměstnaneckých domků a také v jejich elektrifikaci. Elektrárna byla totiž vystavěna přímo v areálu továrny, v sousedství rodinného domu Ignaze Schmiegera.
- Na počátku 20. století se majitelkou podniku stala vdova po Franzovi Karoline s dětmi. Jako prokuristé byli jmenováni Filipp Schmaus a Karl Klug, později je nahradil bratr Karoline, Franz Richter, jenž firmu v roce 1908 přeměnil na akciovou společnost. Roku 1922 se podnik stal součástí koncernu **Liebig-Mautner**. V roce 1939 byla textilní výroba nahrazena strojní válečnou produkcí.
- Textilní výroba byla znovu zahájena v roce 1948, kdy se svatavský podnik stal součástí národního podniku **Přádelny česané příze (PČP)**, pozdější Vlnap n.p. Nástupnická akciová společnost provoz uzavřela v dubnu 1999.

